

8. Нелюба А. М. «Гендерна лінгвістика» і малопродуктивні словотворчі засоби [Електронний ресурс] / А. М. Нелюба // Лінгвістика. — 2011. — № 1. — С. 135—142 // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ling/2011_2/8.pdf

9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. — Полтава : Довкілля – К, 2006. — 716 с.

10. Словарь гендерных терминов [Електронний ресурс] / Под ред. А. А. Денисовой. — М. : Информация XXI век, 2002. — 256 с. — Режим доступу : <http://www.owl.ru/gender/alphabet.htm>.

11. Ставицька Л. О. Гендерні стереотипи в сучасній українській мовній свідомості (за даними асоціативного експерименту зі словами мати, батько) / Л. О. Ставицька // Дивослово. — 2005. — № 5. — С. 47—51.

12. Сучасна українська літературна мова: в 5 т. / За заг. ред. акад. І.К. Білодіда. — Т. 2 : Морфологія. — К. : Наук. думка, 1969. — 583 с.

УДК 811.161.2'374.26

В. А. Широков, Є. В. Купріянов

Українській мовно-інформаційний фонд НАН України (м. Київ)

Картина мовного світу в парадигмі науково-технічного перекладу

Широков В. А., Купріянов Є. В. Картина мовного світу в парадигмі науково-технічного перекладу.

Стаття присвячена окремим питанням розроблення феноменологічної теорії фахової мови в парадигмі науково-технічного перекладу. Встановлено феноменологічний характер мови спеціального призначення, схарактеризовано складники її системи (мовна тріада «структура – субстанція – суб'єкт») та визначено їх роль в науково-технічному перекладі. У контексті феноменологічного підходу до вивчення фахової мови виведено положення, які є вихідними для феноменологічної теорії фахової мови як інструменту науково-технічного перекладу.

Ключові слова: мова спеціального призначення, картина мовного світу, науково-технічний переклад, термінологія, феноменологія, міжмовна комунікація.

Широков В. А., Купріянов Е. В. Картина языкового мира в парадигме научно-технического перевода. Статья посвящена отдельным вопросам разработки феноменологической теории языка специальных целей в парадигме научно-технического перевода. Установлен феноменологический характер специального языка, определены составляющие его системы (языковая триада «структура – субстанция – субъект») и определена их роль в научно-техническом переводе. В контексте феноменологического подхода к изучению специального языка выведены положения, которые служат основой для феноменологической теории специального языка как инструмента научно-технического перевода.

Ключевые слова: язык для специальных целей, картина языкового мира, научно-технический перевод, терминология, феноменология, межъязыковая коммуникация.

Shyrokov V. A., Kuprijanov E. V. Language view of the world in the paradigm of scientific and technical translation. The present article is devoted to essential problems of elaborating the phenomenological theory of special-purpose language in the paradigm of scientific and technical translation. The phenomenological nature of special-purpose language has been established, the components of its system (language triad “structure – substance – subject”) as well as their role in scientific and technical translation have been determined. In the context of the phenomenological approach, the theoretical grounds for phenomenological theory of special-purpose language as a tool for scientific and technical translation have been elaborated.

Key words: special-purpose language, language view of the world, scientific and technical translation, terminology phenomenology, multilanguage communication.

Як афористично висловився Л. Вітгенштейн: «Межі моєї мови визначають межі мого світу», а ще раніше, в 1804 році В. фон Гумбольдт у листі до Ф. Вольфа писав: «Мені вдалося відкрити – і усвідомленням цього я переймаюся все більше, що через посередництво мови можна окинути

поглядом найвищі і найглибші сфери і все різноманіття світу».

Ці думки класиків науки мимоволі згадується, коли йдеться про наукове усвідомлення феномену спеціальних мов і пов'язаною із цим проблемою науково-технічного перекладу. Адже що таке зараз є спеціальні мови, або мови предметних галузей і яку роль вони відіграють у світовому розвитку?

Ні для кого не секрет, що сучасна цивілізація вже досить давно стала, так би мовити, технологоцентричною. Те, що понад 60 років тому пророкував Станіслав Лем як прищестя ери “Summa technologiae” [19], тепер є повсякденною реальністю, а її вербальне оформлення, без якого, до речі, немислима людська комунікація все виразніше набуває ознак, що зближують його із мовами предметних галузей. Глобалізованому суспільству все більше стає притаманною полілінгвальність і мультикультуралізм. Проблематика міжмовної адаптації та науково-технічного перекладу пересувається на перший план актуальності, вимагаючи для свого розв’язання все потужніших і досконаліших лінгвістично-технологічних інструментів – цілком у дусі Summa technologiae.

З огляду на це відзначимо, що створення лінгвістично-технологічних інструментів науково-технічного перекладу (наприклад, онтологій, баз знань) неможливе детального вивчення сутності фахової мови та її системної організації, усвідомлення схеми світосприйняття комунікантами зовнішнього світу через призму своєї мови, а також визначення ролі фахової мови в когнітивних процесах опрацювання перекладачем інформації. Зауважмо, що ці питання перебувають у полі зору провідних українських та зарубіжних науковців у галузі когнітивної лінгвістики, перекладознавства, міжкультурної комунікації та термінознавства. Наукові здобутки та висновки науковців щодо проблеми визначення сутності фахової мови є безперечно цінними для подальшого розвитку лінгвістичної теорії галузевого перекладу. Але зазначена проблематика вимагає більш заглибленого, ми б сказали фундаментального підходу, оскільки за своєю сутністю вона пов’язана з такими фундаментальними предметами як інформаційна природа інтелекту, зв’язок мислення і мови, – словом, з усім тим, що ми пов’язуємо із системними стосунками в тріаді «інформація – мова – інтелект».

Мета нашої розвідки – розв’язати окремі питання розроблення феноменологічної теорії фахової мови, яка буде підґрунтям для створення інформаційно-лінгвістичних інструментів науково-технічного перекладу. Для цього необхідно: 1) розглянути картину мовного світу у контексті науково-технічного перекладу та виокремити її основні положення; 2) з’ясувати феноменологічний

характер фахової мови та особливості його прояву в міжмовній комунікації; 3) схарактеризувати систему фахової мови та описати її складники.

Отже, вихідним поняттям нашої феноменологічної теорії є фахова мова. Але що таке фахова мова? У чому полягає її феноменологічний характер? Як саме вона забезпечує науково-технічний переклад? Щодо першого питання, на нього немає однозначної відповіді. Так, провідні українські та зарубіжні вчені визначають її як:

а) специфічний різновид загальнонародної мови, призначений для спілкування в спеціальній сфері [1:4; 2:222; 3:2; 7:12; 11:6];

б) мовна система, що обслуговує певну галузь знань для передання (у тому числі фіксації та опрацювання) предметної інформації та відображення понятійного апарату [6:3; 8:12; 9:16–23; 10:86; 15:98–99];

в) сукупність лексичних одиниць, характерних для вузької комунікативної сфери для досягнення взаєморозуміння між фахівцями, які займаються певною професійною діяльністю [13:231; 17:307].

Визначення, запропоновані дослідниками, переважно відображають лінгвоцентричний підхід, і тому неможна вважати їх вихідними для вироблення концепції феноменологічної мови, зокрема в парадигмі науково-технічного перекладу. Причиною цього є те що, цей підхід акцентує на специфічності семантики мовних знаків, несумісності картин світу, створюваних мовою для відображення позамовної дійсності, а також на відмінностях культури та цивілізації носіїв різних мов [14:132]. Феноменологічний підхід до вивчення сутності фахової мови і розв’язання проблем науково-технічного перекладу передбачає розкриття спільних рис у системній організації мов як інформаційних систем без прив’язки до їх конкретної реалізації. В межах нашого дослідження конкретними реалізаціями будемо вважати мову оригіналу та мову перекладу. З огляду на це А. Г. Мінченков наголошує: незважаючи на те, що кожний народ має власну картину світу, носії конкретної мови здатні виходити за межі свого світосприйняття, нав’язуваного мовою, та розуміти щось про реальний світ або інші способи його концептуалізації, що не входить до звичної для цих носіїв схеми мислення та розуміння [12:75]. Більш детальний опис механізму сприйняття зовнішнього світу через призму мови (картина мовного світу) наводить В. А. Широков у [16:66]:



Рис 1. Картина мовного світу

На цій схемі зовнішні враження світу через перцептивно-сенсорний апарат людини (суб'єкта мовнорозумового процесу), перетворюючись, потрапляють в його мовнорозумовий апарат, де піддаються обробленню, знаходячи мовну форму. Через комунікаційну систему – інфраструктуру мови – здійснюється обмін вербально вираженою інформацією з іншим суб'єктом мовнорозумового процесу. Навіть з такої лапідарної схеми випливають досить певні висновки щодо будови системи мови. У першу чергу вони стосуються відносної стабільності форм, яких набувають мовні структури в процесі еволюції. Адже комуніканти (учасники комунікаційного процесу) мусять здійснювати обмін інформацією в узгоджених «форматах» і «протоколах» даних, оскільки без цього комунікація взагалі неможлива. Очевидно, що згадані засоби «стандартизації» обміну даними за визначенням не повинні змінюватися (або можуть лише незначно змінюватися) в процесі комунікації, що забезпечує необхідну стабільність форм мовних структур.

Виходячи з вищесказаного, фахова мова або мова спеціального призначення – інформаційно-комунікативний інструмент, що активує когнітивні процеси в мовно-розумовому апараті, спрямовані на опрацювання отриманих вражень, їх перетворення у вигляді уявлень або знань про природу речей, притаманних певній предметній галузі, та забезпечує взаємний обмін між комунікантами інформацією, сформованою на основі цих знань у межах цієї сфери. У цьому контексті Н. Усачова уточнює, що основу когнітивних процесів складає не умовно-рефлекторна реакція на зовнішні враження, а формування ментальних уявлень про події та зв'язки між ними [14:134]. Перейдемо до питання: яким чином досягається взаєморозуміння між учасниками комунікації, що працюють в тій самій науково-технічній галузі, в умовах асиметричності їхніх мов. За рахунок чого усувається така

асиметричність в процесі комунікації? Зазначимо, що комунікація може відбуватися у таких форматах: «письмовий текст ↔ перекладач ↔ реципієнт тексту₁...реципієнт тексту_n» та «носії мови оригіналу ↔ перекладач ↔ носій мови перекладу₁ ... носій мови перекладу_n».

Щоб відповісти на це питання, необхідно з'ясувати феноменологічний характер мови, зокрема фахової. Слід наголосити, що в цьому контексті ми маємо на увазі не конкретні її реалізації (наприклад, англійська, іспанська, українська, російська тощо), а деяку універсальну мову, однаково зрозумілу для всіх учасників комунікації. Її різновиди будемо називати умовно: мова оригіналу та мова перекладу. Універсальність полягає в тому, що в ній відображені об'єкти позамовної дійсності, однаково відомі та зрозумілі для всіх учасників комунікації. В мовнорозумовому апараті об'єкти і снують у вигляді понять або так званих ідентифікаторів об'єктів. Не зважаючи на розмаїття форм (маються номінативні оболонки, які у термінознавстві називають «план вираження»), зміст цих понять залишається незмінним. Зміст ми розуміємо як сукупність ознак, приписуваних поняттю. У мовленнєвому акті ознаки понять неодмінно проявляють себе.

Основу нашої концепції складає підхід, за яким системотвірними елементами фахової мови є *структура*, *суб'єкт* та *субстанція*. Розглянемо нижче складники та визначимо їхні функції та характеристики, що проявляють себе під час науково-технічного перекладу. При цьому сам переклад ми визначаємо як *когнітивно-комунікативний процес розкриття змісту ініціомовного повідомлення шляхом виявлення в ньому описуваних предметів реальної дійсності та взаємозв'язків між ними і передання змісту цього повідомлення засобами, зрозумілими адресатам цього повідомлення*.

Структура – складник, що відповідає за зберігання інформації, отриманої про предмети

реального світу та опрацьованої мовно-розумовим апаратом комунікантів, у вигляді сукупності понять предметної сфери. У цьому складнику присутні:

– понятійний апарат носія мови оригіналу:
 $PA^{MO} = \{C^{MO} \mid C^{MO} \in D\}$;

– понятійний апарат носія мови перекладу:
 $PA^{MP} = \{C^{MP} \mid C^{MP} \in D\}$;

– понятійний апарат, яким оперує перекладач:
 $PA^{TR} = \{C^{MO}, C^{MP}, H \mid C^{MO} \text{ і } C^{MP} \in D\}$, де:

C^{MO} – поняття мови оригіналу та C^{MP} – поняття мови перекладу, причому C^{MO} , так само як і C^{MP} належать до предметної галузі D , описуваної мовою оригіналу та мовою перекладу. Символом H позначено відношення відповідності між C^{MO} та C^{MP} .

У свою чергу C^{MO} та C^{MP} представлені набором ознак: $C^{MO} \equiv \{s^{MO}_1 \dots s^{MO}_n\}$ та $C^{MP} \equiv \{s^{MP}_1 \dots s^{MP}_n\}$. Важливою умовою відповідності між C^{MO} й C^{MP} є: $\{s^{MO}_1 \dots s^{MO}_n\} \cap \{s^{MP}_1 \dots s^{MP}_n\} \neq \emptyset$. Безперечно, що сукупність ознак понять C^{MO} та C^{MP} може коливатися в більшу або меншу сторону. Але різниця між сукупностями ознак повинна мати такий вигляд: $|C^{MO} - C^{MP}| < \epsilon$. Лише за цієї умови можлива передача мовних даних без або з мінімальними спотвореннями.

Субстанція – матеріальна частина (або конкретна реалізація) мови оригіналу та мови перекладу залежно від національно та соціально обумовлених чинників. На цьому рівні, по-перше, вербально матеріалізуються у вигляді термінів або терміносполучень поняття, представлені на рівні структури, і, по-друге, відбувається організація цих термінів у сукупність, яку в традиційному термінознавстві називають терміносистемою. Цей складник охоплює:

– фонетичні ресурси, на основі яких формуються мовні елементи вищого рівня – морфеми, на основі яких створюють лексеми;

– словотвірні ресурси як засоби формальної репрезентації понять, представлених у тексті;

– лексичні ресурси (терміни та термінологічні сполучення) $T^{MO} \in C^{MO}$ та $T^{MP} \in C^{MP}$. Як у мові оригіналу, так і у мові перекладу поняття можуть бути репрезентовані групою термінів, тобто $\forall C^{MO} \exists [T^{MO}]$, така що $[T^{MO}] \in C^{MO}$. Аналогічно $\forall C^{MP} \exists [T^{MP}]$, така що $[T^{MP}] \in C^{MP}$. Зауважимо, що елементи групи $[T^{MP}]$ не існують ізольовано один від одного, а пов'язані такими типами зв'язків: синонімія, антонімія, партонімія, гіперо-гіпонімія та асоціативні зв'язки;

– синтаксичні засоби, необхідні для оформлення висловлень щодо понять описуваної предметної галузі.

У цьому випадку форматами можуть бути лексеми іншого типу: термін, прототермін, професіоналізм, які є номінантами понять (або реалій) предметної сфери. Ці типи лексичних одиниць детально описані в [3, 5, 10], а протоколами – правила уживання термінів, оформлення висловлень у вигляді речень або текстів, зрозумілих для двох або більше учасників міжмовної комунікації.

Суб'єкт – складник (непостережувана частина), що відповідає за всі когнітивні операції, здійснювані мовно-розумовим апаратом учасників комунікації. Саме тут здійснюються процедури кодування-декодування, аналіз, синтез, перетворення, інтерпретація, концептуалізація, порівняння, запам'ятовування, коротко- і довгострокове зберігання тощо. Вони також охоплюють:

– аналіз іншомовного повідомлення (у вигляді усного висловлення або письмового тексту) з метою виявлення лексичних одиниць на позначення понять (реалій певної предметної галузі) та мовних конструкцій, що виражають ознаки цих понять та взаємозв'язки між ними;

– зіставлення ознак поняття (C^{MO}), з ознаками поняття (C^{MP}), наявного в понятійному апараті перекладача (PA^{TR}). На підставі якого встановлюється відповідність $C^{MO} \equiv C^{MP}$. Якщо ознаки збігаються (або майже збігаються), то ці поняття вважаються відповідними один одному;

– вибір лексичних словотвірних, синтаксичних (у разі використання словосполучень) засобів МП для номінації понять у тексті перекладу, а також відображення їх ознак;

– побудова висловлення або тексту мовою перекладу, що відтворює зміст іншомовного повідомлення. При цьому можуть здійснюватися такі перекладацькі прийоми, як заміна, трансформація, конкретизація, компенсація тощо.

Продемонструємо роботу системної тріади «структура – субстанція – суб'єкт» у сфері перекладу текстів енергомашинобудівної галузі з іспанської мови українською. Як приклад, нехай структуру складатимуть понятійні апарати носіїв іспанської (PA^{MO}) та української мов (PA^{MP}), а також понятійний апарат перекладача (PA^{TR}), які репрезентують сферу енергетичного машинобудування (D). Понятійні апарати PA^{MO} і PA^{MP} містять поняття C^{MO} та C^{MP} , що охоплюють види енергетичного обладнання, виробничі процеси, технології випробувань тощо. Понятійний апарат PA^{TR} містить C^{MO} та C^{MP} , що пов'язані між собою відношенням відповідності H .



Рис. 2 Елемент гідравлічної турбіни (об'єкт опису в тексті)

Як саме встановлюється це відношення, покажемо на прикладі перекладу такого фрагменту тексту, що описує об'єкт, показаний на малюнку: *El conjunto del anillo estacionario o pre-distribuidor estará compuesto, a su vez, por dos anillos, uno superior y otro inferior, unidos rígidamente entre sí mediante los álabes fijos de tal forma que conformen un solo cuerpo o estructura. El anillo estacionario o pre-distribuidor, además de servir de conducto para dirigir con suavidad el flujo de agua hacia los álabes móviles del distribuidor, deberá ser diseñado y construido para asegurar la continuidad estructural del concreto dispuesto entre las porciones superior e inferior de la cámara espiral* [18: 451].

У цьому реченні мова йде про деякий вузол гідротурбіни (C^{MO}), номінований іспанською як *El conjunto del anillo estacionario o pre-distribuidor*, характерними ознаками якого є складеність ($s^{MO_1} \equiv \langle \text{estará compuesto, a su vez, por dos anillos, uno superior y otro inferior, unidos rígidamente entre sí mediante los álabes fijos} \rangle$), призначення ($s^{MO_2} \equiv \langle \text{para servir de conducto para dirigir con suavidad el flujo de agua} \rangle$), напрямку дії ($s^{MO_3} \equiv \langle \text{hacia los álabes móviles del distribuidor} \rangle$), характер дії ($s^{MO_4} \equiv \langle \text{dirigir con suavidad} \rangle$), $s^{MO_4} \equiv \langle \text{unidos...de tal forma que} \rangle$). Виявити ці ознаки у тексті можливо за допомогою мовних маркерів, якими можуть бути прийменники (місця, мети, напрямку), дієслівні та прийменникові конструкції тощо. У наведеному реченні такими маркерами є *estará compuesto por* (маркер складеності об'єкта), *servir de, para* (маркер призначення об'єкта), *de tal forma que, con + іменник* (маркер образу дії).

Отже, понятійний апарат носія мови – структура – матиме такий вигляд (у межах прикладу нехай він містить лише одне поняття): $PA^{MO} = \{C^{MO} \mid C^{MO} \in D\}$, де $C^{MO} = \text{el conjunto del}$

anillo estacionario o pre-distribuidor $\equiv \{ \langle \text{estará compuesto, a su vez, por dos anillos, uno superior y otro inferior, unidos rígidamente entre sí mediante los álabes fijos} \rangle, \langle \text{para servir de conducto para dirigir con suavidad el flujo de agua hacia los álabes móviles del distribuidor} \rangle, \langle \text{para asegurar la continuidad estructural del concreto} \rangle, \langle \text{dirigir con suavidad} \rangle, \langle \text{unidos...de tal forma que} \rangle \}$, $D = \langle \text{енергетичне машинобудування} \rangle$.

Наведемо понятійний апарат носія української мови, елементом якого буде поняття про предмет, показаний на малюнку: $PA^{MP} = \{C^{MP} \mid C^{MP} \in D\}$, де $C^{MP} = \text{статор гідротурбіни} \equiv \{ \langle \text{елемент проточної частини гідравлічної турбіни} \rangle, \langle \text{містить у собі профільовані колони} \rangle, \langle \text{для об'єднання основних деталей гідротурбіни} \rangle, \langle \text{для передачі осьових навантажень на основу будівлі станції} \rangle, \langle \text{для формування осі симетричного потоку на вході в напрямний апарат} \rangle, \langle \text{складається з верхнього та нижнього кільцевих поясів і профільованих колон} \rangle \}$.

Розглянемо понятійний апарат перекладача PA^{TR} , у якому представлено поняття C^{MO} та C^{MP} . Відношення відповідності H між C^{MO} та C^{MP} встановлюється шляхом ідентифікації ознак понять C^{MO} , представлених у тексті, та їх зіставлення з ознаками поняття C^{MP} :

$H: \{ \langle \text{estará compuesto, a su vez, por dos anillos, uno superior y otro inferior, unidos rígidamente entre sí mediante los álabes fijos} \rangle, \langle \text{para servir de conducto para dirigir con suavidad el flujo de agua hacia los álabes móviles del distribuidor} \rangle, \langle \text{para asegurar la continuidad estructural del concreto} \rangle, \langle \text{dirigir con suavidad} \rangle, \langle \text{unidos...de tal forma que} \rangle \} \cap \{ \langle \text{елемент проточної частини гідравлічної турбіни} \rangle, \langle \text{містить у собі профільовані колони} \rangle, \langle \text{для об'єднання основних деталей гідротурбіни} \rangle, \langle \text{для передачі осьових навантажень на основу будівлі станції} \rangle, \langle \text{для формування осі} \rangle \}$

симетричного потоку на вході в напрямний апарат», <складається з верхнього та нижнього кільцевих поясів і профільованих колон> = {<estará compuesto, a su vez, por dos anillos, uno superior y otro inferior, unidos rígidamente entre sí mediante los álabes fijos>, <складається з верхнього та нижнього кільцевих поясів і профільованих колон>, <[para] servir de conducto para dirigir con suavidad el flujo de agua hacia los álabes móviles del distribuidor>, <для формування осі симетричного потоку на вході в напрямний апарат>} ≠ ∅. До множини, утвореної в результаті диз'юнкції увійшло більшість ознак, репрезентованих в іспанській та українській мовах, збігаються, тобто утворена множина не порожня. Це є умовою відповідності між поняттями (Н). Отже, в цьому прикладі $C^{MO} \equiv C^{MP}$.

На рівні субстанції (самої мови) спостерігаються асиметрії: 1) словотвірні: термін *pre-distribuidor* для номінації аналізованого поняття. На відміну від українського *статор*, складеного лише з кореня, іспанський *pre-distribuidor* утворено префіксальним способом; 2) асиметрія у відображенні ознак поняття в номінативній частині терміна: так, словотвірна конструкція іспанського терміна *pre-distribuidor* відображає ознаку «знаходиться перед напрямним апаратом», тоді як український термін відображає ознаку «нерухома частина»; 3) граматичні: використання в іспанській мові артикля разом з терміном, що не є характерним для української; 4) лексико-семантичні: в іспанській мові термін *pre-distribuidor* має синонім *el conjunto del anillo estacionario*, тоді як для українського *статор* синоніми відсутні; 5) асиметрія «монореферент – поліреферент», тобто у використанні одного номінанта для позначення одного або кількох понять. Так, *pre-distribuidor* позначає лише предмет *статор гідротурбіни*, тоді як український *статор* у різних текстах може позначати статор парової турбіни, електричного генератора. Це пояснюється особливостями деталізації предметної сфери різними мовами.

На рівні суб'єкта відбуваються когнітивні процеси, не доступні для безпосереднього спостереження. Як було зазначено вище, вони полягають у виявленні в тексті оригіналу: 1) понять (предмети, процеси та інші явища предметної сфери), репрезентованих лексемами; 2) мовних конструкцій, що репрезентують взаємозв'язки між ними; 3) зіставлення понять, репрезентованих у тексті оригіналу, та їх зіставлення у своєму понятійному апараті для встановлення відношення відповідності до поняття у мові перекладу; 4) вибір відповідних мовних засобів (рівень субстанції) для відображення ознак поняття та їх відношень один з одним. У наведеному прикладі, наявні такі

відношення, відображені у тексті оригіналу для поняття *predistribuidor*:

– «об'єкт дії – дія – суб'єкт дії» (1): *predistribuidor – dirigir – el flujo de agua*;

– «об'єкт дії – дія – суб'єкт дії» (2): *predistribuidor – asegurar la continuidad estructural del concreto*;

– «об'єкт дії – дія – спосіб дії»: *predistribuidor – dirigir – con suavidad*;

– «об'єкт дії – дія – напрямок дії»: *predistribuidor – dirigir – con suavidad – hacia los álabes móviles del distribuidor*;

– «ціле – частина»: *pre-distribuidor – compuesto por dos anillos, uno superior y otro inferior unidos rígidamente entre sí mediante los álabes fijos*;

– «термін – синонім терміна»: *el conjunto del anillo estacionario – pre-distribuidor*.

– «об'єкт – дія – простір реалізації дії»: *pre-distribuidor – asegurar la continuidad estructural del concreto – entre las porciones superior e inferior de la cámara espiral*.

Після того, як встановлено ознаки поняття, встановлено його відповідник у мові перекладу та встановлено його взаємозв'язки з поняттями, відображені в тексті оригіналу, стає можливим побудова тексту мовою перекладу:

У свою чергу, статор має складатися з верхнього та нижнього кільцевих поясів, жорстко з'єднаних між собою профільованими колонами. Статор як елемент проточної частини гідротурбіни має забезпечувати рівномірне підведення потоку води до напрямного апарата турбіни. Крім цього, статор має забезпечувати цільний контакт спіральної камери з бетоном у верхній та нижній її частині.

Отже, у контексті феноменологічного підходу до вивчення фахової мови ми можемо вивести деякі положення, які, на нашу думку, забезпечують умови для виконання науково-технічного перекладу:

– як у МО, так і МП¹, що обслуговують певну науково-технічну галузь, представлено ті самі об'єкти реального світу (або поняття);

– у МО та МП об'єкти можна ідентифікувати на підставі їхніх ознак (наприклад, властивості та виконувані функції), при цьому ці ознаки в обох мовах можуть різнитися у кількісному та якісному планах. Але неодмінно у цих мовах неодмінно відображено спільні ознаки певного поняття, завдяки чому комуніканти розуміють, про що іде мова;

– відповідність між лексичними одиницями МО та МП мають встановлюватися не на лексико-семантичному, а на предметно-понятійному рівні, тобто на підставі аналізу ознак поняття,

¹ МО – мова оригіналу, МП – мова перекладу

представленого у тексті МО, та їх зіставленням з
ознаками аналогічного поняття МП.

Література

1. Баранникова Л. И. Виды специальной лексики и их экстралингвистическая особенность / Л. И. Баранникова, С. И. Массина // Язык и общество : меж-вуз. сб. науч. тр. — Вып. 9. Особенности развития и функционирования общей и специальной лексики. — Саратов, 1993. — С. 3—15.
2. Гвишиани Н. Б. Язык научного общения : Вопросы методологии : изд. 2-е, испр. / Н. Б. Гвишиани. — М. : Издательство ЛКИ, 2008. — 280 с.
3. Герд А. С. Основы научно-технической лексикографии / А. С. Герд. — Ленинград : Изд-во Ленинград. ун-та, 1986. — 72 с.
4. Гимер Н. О. Терміни як основа фахової мови / Н. О. Гимер // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. — 2013. — Т. 21, вип. 19(1). — С. 89—93.
5. Гринев-Гриневич С. В. Введение в терминографию : Как просто и легко составить словарь / С. В. Гринев-Гриневич. — М., 2009. — 224 с.
6. Кияк Т. Вузкогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів / Тарас Кияк // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2008. — № 620. — С. 3—5.
7. Комарова З. И. Семантическая структура специального слова и её лексикографическое описание / З. И. Комарова. — Свердловск : Изд-во Свердловского университета, — 1991. — 156 с.
8. Коровушкин В. П. Контрастная социолектология как автономная лингвистическая дисциплина / В. П. Коровушкин // Язык в современных общественных структурах : Сб. науч. тр. — Н. Новгород, 2005. — С. 7—13.
9. Котов Р. Г. Информационные процессы и языковые средства современного общества / Р. Г. Котов // Естественный язык, искусственные языки и информационные процессы в современном обществе. — М. : Наука, 1988. — С. 6—23.
10. Кудашев И. С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики : [монография] / И. С. Кудашев. — Helsinki : Helsinki University Translation Studies, 2007. — 444 с.
11. Массина С. А. Профессионализация терминов в подязыках разных типов [Текст] : автореф. дис. ... канд. филол. наук / С. А. Массина. — Саратов, 1991. — 14 с.
12. Минченков А. Г. Когниция и эвристика в процессе переводческой деятельности / А. Г. Минченков. — СПб. : Изд-во «Антология», 2007. — 256 с.
13. Туркевич О. В. Фахова мова методики викладання української мови як іноземної : специфіка функціонування / О. В. Туркевич // Вісник Львівського університету : Сер. Філологічна. — 06/2012. — Вип. 57. — С. 230—235.
14. Усачева А. Н. Перевод : от лингвистической теории к когнитивной модели / А. Н. Усачева // Вестник Волгоградского государственного университета : Сер. 2 : Языкознание. — 2011. — № 1 (13). — С. 131—137.
15. Хомутова Т. Н. Язык для специальных целей (LSP) : лингвистический аспект / Т. Н. Хомутова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. Общественные и гуманитарные науки. — № 11(71). — СПб., 2008. — С. 96—106.
16. Широков В. А. Компьютерная лексикография / В. А. Широков. — Київ : Наукова думка, 2011. — 351 с.
17. Hoffman L. A. A Cumulative Analysis of Scientific Texts / L. A. Hoffman // AILA 81 : Proceedings. — Lund, 1981.
18. Proceso de contratación PC-2011-000039. Pliego de condiciones técnicas. — Medellín. — 2011. — 674 p.
19. Stanisław L. Summa Technologiae : [польськ.] / Lem Stanisław. — Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1964. — 501 s.

УДК 80 (092)

А. М. Гейдел

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

О. Потебня – завідувач музею при Харківському університеті

Гейдел А. М. О. Потебня – завідувач музею при Харківському університеті. Стаття розкриває маловідомі факти суспільної діяльності видатного філолога О. Потебні: багаторічний досвід завідування Музеєм красних мистецтв Харківського університету. Схарактеризовано основні ідеї науковця щодо плану роботи університетського музею. Підкреслено дотримання дослідником принципу науковості, незалежності від ідеологічних доктрин часу. Окреслено основні напрямки роботи О. Потебні на посаді завідувача Музею при Харківському університеті. Перелічено основні фонди музею, зібрані за часи перебування О. Потебні на посаді завідувача.

Ключові слова: музей витончених мистецтв, принцип науковості, ідеологічна доктрина, фонди музею.